

Web 2.0 a nemzeti könyvtárakban

A nemzeti könyvtárak meglepően lassan reagáltak az „új örület”, a web 2.0-ás alkalmazások kínálta kihívásokra. Ennek okait a nemzeti könyvtárak helyzetében és feladataiban kell keresnünk. A könyvtár 2.0 filozófiája magában foglalja az új típusú, virtuális közösségépítést. A könyvtárak hagyományosan közösségi terek, amelyet az új technológiák alkalmazásával az interneten tudnak bővíteni. A 2.0-ás alkalmazásokkal kiszélesíthető és megújítható a használók köre, a könyvtárak köré szerveződő új használói közösségek építésére számos lehetőséget kínálnak. Nem véletlen, hogy ezek az alkalmazások elsősorban a felsőoktatási és közkönyvtárak körében a legelterjedtebbek. A nemzeti könyvtáraknak nem érdekük az új használók megnyerése, hiszen gyűjteményük általában országosan egyedülálló, ezért ebből a szempontból monopóliumhelyzetben vannak. Kiemelt helyzetükből adódóan rengeteg megbízásuk és kötelezettségük van, amely nem hat serkentőleg az új megoldások keresésére. Míg a többi könyvtár számára létkérdés a folyamatos újítás, a szolgáltatások körének bővítése, a nemzeti könyvtárak sokkal jobb helyzetben vannak. Finanszírozásuk nem függ a használók számától, általában méltányosabb állami támogatásban részesülnek a többi könyvtárhoz képest. Tovább nehezíti a helyzetet az intézményi struktúra és a döntéshozási mechanizmusok bonyolultsága.

Mindez nem jelenti azt, hogy a nemzeti könyvtárak általában elzárkóznak a 2.0-ás újításoktól, viszont általánosságban elmondható, hogy nem állnak a könyvtár 2.0 mozgalom élén. Néhány nemzeti könyvtár honlapjának tanulmányozása és dolgozóinak személyes megkérdezése is ezt a tényt látszik igazolni.

A Brit Nemzeti Könyvtár élen jár a web 2.0-ás fejlesztésekben. A könyvtár küldetésének megfelelően valamennyi állampolgár számára biztosítani szándékozik a tudáshoz való hozzáférést, stratégiájában a digitális erőforrások gyűjtésére és szolgáltatására helyezi a hangsúlyt. Ezzel tágabb értelemben a gazdasági fejlődést akarja elősegíteni. A gyűjteményhez történő hozzáférés bővítése jegyében 2006 óta alkalmaz 2.0-ás fejlesztéseket. A 2006/2007-es éves jelentését már interaktív formában tette közzé: <http://www.bl.uk/mylibrary>, amelyen könyvtárral kapcsolatos vezetői és használói videók is láthatók.

A British Library rendelkezik blogokkal, amelyeket igazgatók írnak, megjelennek a nagyobb közösségi oldalakon, mint a Facebook, Bebo és MySpace, együttműködnek a Flickrrel. A közösségi oldalakon híreket közölnek, használói csoportokat hoznak létre, és vitafórumot készítenek. A Facebook hasonló népszerűségnek örvend, mint nálunk az IWIW, ezért a katalógushoz való hozzáférés biztosítása is tervben van.¹

¹ http://philbradley.typepad.com/phil_bradleys_weblog/2007/11/the-british-lib.html

A közösségépítést a könyvtár a kutatói csoportokkal kezdte, de tudatosan keresi a kapcsolatot a különböző használói csoportokkal. A kéziratok esetében tudományos kutatóknak teszik lehetővé a címkézést és megjegyzéseket a katalógusban. 2006-ban indították a Hangarchívum Gyűjteményt, amelyben felsőoktatási közösségek bővíthetik a gyűjteményt szóbeli történelmi felvételekkel, amelyeket kommentárokkal egészíthetnek ki. A UK PubMed Central új szolgáltatás, amely az államilag finanszírozott egészségügyi kutatási anyagokat tartalmaz. Ennek a címkézését és leírásait teszik lehetővé az anyagok hozzáadásával egy időben.²

Az egyesült államokbeli Kongresszusi Könyvtár meglepően kevés 2.0-ás alkalmazással rendelkezik. Folyamatosan üzemeltetnek egy blogot, amely a könyvtárral kapcsolatos újdonságokat mutatja be: <http://www.loc.gov/blog/>. E mellett folyamatosan RSS-hírfolyamokat szolgáltat a könyvtár iránt érdeklődők számára: <http://www.loc.gov/rss/>. Az LOC-blogon jelentették be a Flickrrel való együttműködést, amelyen a könyvtárról készült képeket lehet látni: <http://www.flickr.com/photos/25446130@N02/sets/72157604445147675/show/>. A webcast és podcast oldalakon keresztül különféle média- és hangfájlokat közvetítenek on-line sugárzó technológiával a történelem, kultúra, előadóművészetek, oktatás, kormányzat, költészet, vallás, technológia és tudomány témakörökben: <http://www.loc.gov/today/cyberlc/index.php>. Ez a pár eszköz mind egyirányú kommunikációt szolgál. A blog, az RSS és a Flickrrel való megjelenés híradást szolgál, a webcast és a podcast a művelődést segítik, de a valódi közösségépítés nem valósul meg.

A hollandiai Királyi Könyvtár az elmúlt hónapokban hozott létre egy részleget, az On-line Szolgáltatások osztályát, amely még a megkérdés időpontjában nem találta ki a konkrét feladatát. A kérdés ezért megválaszolatlan maradt. Az Ész Nemzeti Könyvtárban szintén nem találták ki, hogyan kellene viszonyulni a web 2.0-hoz, még most fog összeülni egy bizottság, amely döntéseket hoz majd ez ügyben. A Szlovén Nemzeti és Egyetemi Könyvtárban szintén az érdeklődés fázisában vannak.

A legmarkánsabb véleményt a Német Nemzeti Könyvtár egyik munkatársa fogalmazta meg. Lars G. Svensson³ szerint a köz- és felsőoktatási könyvtáraknak jól körülhatárolt közönségük van, de a nemzeti könyvtárak elsősorban a könyvtárakat és könyvtári rendszereket kell szolgálniuk. Elsődleges feladatuk a nemzeti kulturális örökség megőrzése, a kötelempéldányok feldolgozása, a nemzeti bibliográfia készítése – ebből a szempontból az olvasói igények kielégítése másodlagos jellegű. Többek között ez az oka, hogy a nemzeti könyvtáraknak sajátos alkalmazásokat kell kidolgozni, amelyek célja nem elsősorban a közösségépítés. A nemzeti könyvtárak jelenlegi web 2.0 szolgáltatásaik nem on-line valósulnak meg, mint például a bibliográfiai kontroll és a közös katalógus fenntartása. A bibliográfiai rekordok szolgáltatása is valahol közösségi igényeket szolgál, de ennek felhasználói elsősor-

---

2 Caroline Brazier: Resource Discovery at the British Library: New Strategic Directions <http://www.ifla.org/IV/ifla73/papers/113-Brazier-en.pdf>

3 Lars G. Svensson: National Web Library 2.0: Are National Libraries Ready for the New Version? = Information and Use, 2007. 3. sz., 91–95. p.

ban a könyvtárosok, és nem webböngészőkön, hanem a Z39.50-en keresztül valósul meg. Másik érdekes felhasználócsoporthoz lehet a könyvtárak által készített metaadatoknak az ez iránt egyre nagyobb érdeklődést mutató államigazgatási és az ipari szervezetek. Számukra a MAB-XML formátum használhatóbb, amelyhez az OAI-PMH protokollon keresztül jutnak hozzá. Közvetett módon a közösségépítés megvalósulhat a szemantikus webbel való kapcsolatteremtés során is, amelyben a nemzeti könyvtárak feladata a szabványok fejlesztése, amelyben a wikik kiemelt szerepet kapnak. A wiki használata nem kielégítő önmagában, fontos a OPAC-ok ezirányú fejlesztése címkézéssel, rangsorolással és megjegyzésekkel. Igazi web 2.0-ás alkalmazás a használóknak engedélyezett címkézés és kommentálás, amely szintén a szemantikus web irányába tolja a feladatokat.

A nemzeti könyvtárak a köteles példányok miatt képesek egyedi azonosítók kidolgozására; az ISSN/ISBN nem alkalmas erre, mert a kiadók ezeket újra felhasználják. Ezért fontos lenne az URI-k (egységes erőforrás-azonosító, például az URL) azonosítása, legalább a FRBR (a bibliográfiai rekord funkcionális követelményei) megjelenítési és kifejezési szintjén. Az egyedi azonosítók készítésével a nemzeti könyvtárak katalógusa az országok irodalmi és tudományos authority fájljai lennének, lehetőséget adva a használóknak és más könyvtáraknak annotációk hozzákapcsolására. Az FRBR modell használatával a megjegyzések tartalma megkülönböztethető lesz jellegüktől függően: az objektív, a könyv fizikai jellemzőire vonatkozótól a személyes jellegűekig.

Svensson végkövetkeztetése, hogy a nemzeti könyvtáraknak a szemantikus web felé kell fejlődni, a közösségépítést implicit módon kell megvalósítani.

Ezek alapján elmondható, hogy szükség lenne a nemzeti könyvtárak számára egységes elvrendszert létrehozni ahhoz, hogy a speciális feladataikhoz mértén tudják a könyvtár 2.0 filozófiáit és alkalmazásait magukévá tenni. Ez nem zárja ki azonban, hogy a használók számára is készítsenek alkalmazásokat a felsőoktatási és közkönyvtárak mintájára.

Az Országos Széchényi Könyvtárban a Libinfo kezdte el a web 2.0 filozófia megvalósítását egyedi módon. (Lásd következő cikkünket – *A szerk.*)

Szalóki Gabriella